

CHARM POYABZAL KORXONALARI CHIQUINDILARIDAN FOYDALANIB SHO‘VQIN YUTUVCHI VA ISSIQLIK SAQLOVCHI MATERIAL ISHLAB CHIQUARISH TEXNOLOGIYASINI YO‘LGA QO‘YISH

Homidov Abdumajid Abdurashid o‘g‘li.

Farg‘ona davlat texnika universiteti
Yengil sanoat muhandisligi kafedrasida assistenti
E-mail homidovabdumajid89@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola charm va mo‘yna korxonalarida va poyabzal korxonalaridan chiqqan chiqindilaridan maxsus maydalovchi qurilma orqali chiqindilarni maydalab maxsus kimyoviy yopishqoq kley yordamida maydalangan chiqindilar maxsus aralashtirish qozoniga solib maydalangan chiqindilar bilan maxsus kley aralashtiriladi va maxsus pres uskunasi yordamida kerakli o‘lchamga kelgunga qadar preslash yordamida tayyorlanadi.

Kalit so‘zlar. Chiqindi, Kiley, drabilka, tabiiy charm, mato, qirtirlash, shilish, ikkilash, oshlash, ivitish.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс переработки отходов, образующихся на кожевенных, меховых и обувных предприятиях. Отходы измельчаются с помощью специального дробильного устройства, затем смешиваются в специальном смесителе с химическим клеящим составом. Полученная масса прессуется на специальном прессе до получения нужной формы и размеров. Такой способ позволяет эффективно использовать производственные отходы и создавать новые материалы на основе переработанного сырья.

Ключевые слова: отходы, клей, дробилка, натуральная кожа, ткань, шлифовка, полировка, дублирование, осолка, вымачивание.

Abstract: This article is prepared by grinding waste from leather and fur factories and shoe factories through a special grinding device, using a special chemical adhesive glue, placing the crushed waste in a special mixing pot, mixing the crushed waste with a special glue, and pressing it to the desired size using a special press device.

Keywords: Waste, Kiley, crusher, natural leather, fabric, cutting, tearing, splitting, grinding, twisting.

Poyabzal korxonalaridan chiqayotgan charm chiqindilarini o‘rganish.

Ushbu maqolada Farg‘ona shahridagi “Kiyik shoes” M CH CJ hamda “Matonat fayz baraka” M CH CJ poyabzal ishlab chiqaruvchi korxonalarida misolida ulardan chiqadigan chiqindilari va ulardan foydalanishning yo‘nalishlari muhokama qilinadi. Teri ishlab chiqarish chiqindilaridan foydalanish muammosi tahlil qilinib, chiqindilar turlari ko‘rib chiqildi. Ishda dunyoda qo‘llanilayotgan charm buyum ishlab chiqaruvchi korxonalarida chiqindilarini qayta ishlashning mashhur usullari va texnologiyalari tizimlashtirilgan. Chiqindilarni ishlatishning asosiy yo‘nalishlari aniqlandi: to‘liq tuzilmani saqlash, kollagen molekulalarini saqlash va kollagenni turli usullar bilan to‘liq yoki qisman parchalash. Bu sanab o‘tilgan usullarni tanlanmagan teri chiqindilariga ham qo‘llash mumkinligi ko‘rsatilgan. Yuqoridagi korxonalarda o‘rganishlar natijasida yiliga 20-25 tonna charm qoldiq chiqindilarini chiqishini aniqladik. [1.]

Ushbu korxonalaridan chiqqan aksariat chiqindilar yaroqsiz xolga kelib qolishi va bu chiqindilardan boshqa charm buyumlari maxsulotlari ishlab chiqarib bolmasligi va bu chiqqan

chiqindilar to'g'ridan to'g'ri toza xudud MChJ korxonlarga berib yuborilishi aniqlandi va bu chiqindilar maxsus xududlarga olib borilib yoqib yuborilishi va tabiatga zararli tutunlari va axoliga noqulayliklar keltirib chiqarilishi aniqlandi.

1-rasm Poyabzal korxonalaridan chiqayotgan chiqindilar maydoni

Ushbu chiqindilar poyabzal korxonalarida bichuv sexi dan chiqish va bu chiqindilardan qayta foydalanish imkonini yo'qligi va tashlab yuborilishi tabiatga va atrof muhitga jiddiy zarar yetkazish mumkin bu chiqindilarni kamaytirish va samaralik foydalanishni yo'lga qo'yish va yangi texnologiyalardan foydalanib poyabzal andozalarni bichish va ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish chora tadbirlari ko'rib chiqildi.[2]

2-rasm Bichuv sexidan bichish jarayonida xosil boladigan chiqindilar.

“Chiqindilar to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining [5-moddasiga](#) muvofiq hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qonunlarning havo-laki normalarni amalga oshirishga qaratilgan normativ-huquqiy va boshqa hujjatlarni ishlab chiqish rejalarini tasdiqlash to'g'risida” 2013-yil 15-iyuldagi PQ-2003-son qarorini bajarish yuzasidan Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi:[4]

Mazkur Nizom “Chiqindilar to'g'risida”gi Qonunga muvofiq chiqindilar bilan bog'liq ishlarni olib borish sohasida davlat hisobi va nazoratini olib borish, shuningdek chiqindilar bilan

bog'liq ishlarni amalga oshirish sohasida davlat hisobi va nazoratini yurituvchi davlat organlarining faoliyati tartibini belgilaydi.

Toksik chiqindilar — ular bilan ishlash jarayonida bo'lgani kabi, hayotining alohida davrlarida va keyingi avlodlarida ham, inson organizmi bilan bevosita yoki bilvosita aloqada bo'lganda kasalliklarni yoki sog'liqda, shuningdek atrof muhitda salbiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan, tarkibida zararli moddalar bo'lgan chiqindilar;

Notoksik chiqindilar — tarkibida organizmning fiziologik funksiyalari buzilishi va atrof muhit uchun salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishga qodir moddalari bo'lmagan chiqindilar;

Ikkilamchi qayta ishlanishi lozim bo'lgan chiqindilar — ikkilamchi xom ashyo sifatida, ulardan takroran foydalanish maqsadida, sanoat yo'li bilan qayta ishlashga yaroqli bo'lgan chiqindilar;

Ikkilamchi qayta ishlab bo'lmaydigan chiqindilar — tarkibida qimmatli komponentlari bo'lmagan va sanoat yo'li bilan qayta ishlashga yaroqsiz chiqindilar;

Chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish — chiqindilarning hosil bo'lishi, ularni to'plab olib ketish, saqlash, tashish, ko'mib tashlash, qayta ishlash, utilizatsiya va realizatsiya qilish bilan bog'liq faoliyat;

Chiqindi bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish obyektlari — chiqindilarni to'plash, saqlash, tashish, ko'mib tashlash, qayta ishlash, utilizatsiya va realizatsiya qilish uchun foydalaniladigan obyektlar;

Chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish sohasida davlat hisobi va nazorati obyektlari — chiqindilarni, shuningdek ishlab chiqarish va iste'mol chiqindilari va o'zining iste'mol xususiyatlarini yo'qotgan tovarlar (mahsulotlar) chiqindilarini joylashtirish, utillashtirish, saqlash, ko'mish va ulardan foydalanish faoliyatini amalga oshiruvchi, chiqindilarning mulkdorlari yoxud egalari bo'lgan yuridik shaxslar;

Chiqindilarni joylashtirish obyekti — chiqindilarni saqlash hamda ko'mib tashlash uchun maxsus ajratilgan va jihozlangan joy;

Chiqindilarni saqlash — ko'mib tashlash, qayta ishlash yoki utilizatsiya qilish maqsadida chiqindilar olib ketilgungacha ularni maxsus jihozlangan to'plagichlarda saqlash;

Chiqindilarni vaqtincha joylashtirish — chiqindilarni xo'jalik yurituvchi subyektlar hududida ushbu maqsadlar uchun maxsus jihozlangan yoki boshqa maydonlarda, ulardan keyinchalik texnologik jarayonda foydalanish yoki qayta ishlashga, utillashtirish yoki chiqindilarni doimiy joylashtirish obyektiga jo'natish paytigacha saqlash;

Chiqindilarni utilizatsiya qilish — chiqindilar tarkibidan qimmatli moddalarni ajratib olish yoki chiqindilarni ikkilamchi xom ashyo, yoqilg'i, o'g'it sifatida va boshqa maqsadlarda ishlatish;

Chiqindilarni qayta ishlash — chiqindilarni ekologik jihatdan xavfsiz saqlash, tashish yoki utilizatsiya qilish maqsadida ularning fizik, kimyoviy yoki biologik xususiyatlarini o'zgartirish bilan bog'liq texnologik operatsiyalarni amalga oshirish;

Ixtisoslashtirilgan korxonalar-faoliyati chiqindilarni to'plash tashish joylashtirish ,qayta ishlash va utizilatsiyalash bilan bohg'liq bo'lgan xo'jalik yurutuvchi subyektlar.

Yuqoridagi nizomlarga amal qilgan xolda "KIYIK SHOES " MCHJ korxonasida Yengil sanoat va to'qimachilik fakulteti Yengil sanoat muhandisligi kafedrası

4- bosqich talabalari bilan dual talim tizimi jarayonida korxonadagi chiqindilar ni maydalash va maxsus kley yordamida birlamchi namuna olindi va korxonadagi barcha chiqindilardan namunalar olib tayyorlandi.[3]

3-rasm Charm va materiallardan tayyorlanga birinchi namuna .

Xulosa qilib shini aytish keraki charm va mo'yna poyabzal korxonalaridan chiqayotgan tabiiy teri va sun'iy terilardan foyadalanib poyabzal korxonalarida insonlar extiyojini qondirish va bozor talabiga mos keladigan oyoq kiyim ishlab chiqarish jaroyida poyabzal andozlarini kesib olishdan so'ng xosil bo'ladigan charm chiqindilaridan samaralik foydalanish va qurilish soxalarida samaralik issiq saqlovchi va pol ,tom qismlarni taglariga issiqlik saqlovchi vosita sifatida foydalanish maqsadga muvofiq xisonlanadi.Bu texnologiyarni ishlab chiqib ishlab chiqarishga tadbiiq etilsa atrof muhitga va chiqindi larni yoqishdan xosil bo'ladigan zaxarli tutunlardan xoli qilish imkonyati yaratiladi va qo'shimcha ish o'rinlari yaratiladi.

Foydalanilagan adabyotlar.

- [1.]Namangan davlat texnika universiteti PhD. dot A.O.Xomidjonov Namangan davlat texnika universiteti tayanch doktorant M.A.JumayevaCharm poyabzal chiqindilaridan samarali foydalanish usullari. Namangan davlat texnika universiteti PhD. file:///C:/Users/acer/Downloads/636-639%20(2).pdf
- [2.]Homidov Abdumajid Abdurashid o'g'li Charm va mo'yna mahsulotlari chiqindilarini qayta ishlash texnologiyasini rivojlantirish va atrof muhitni asrash.<https://phoenixpublication.net/index.php/Izlanuvchi/article/view/6929>
- [3.]Homidov Abdumajid Abdurashid o'g'.Yiyassi oyoqlik kasaligini zamonaviy moslanuvchan oyoq kiyim tagligi bilan samaraliy davolash <https://worldlyjournals.com/index.php/Yangiizlanuvchi/article/view/16144>
- [4].<https://lex.uz/docs/-2489796?ONDATE=03.11.2014%2000>
- [5] Mirboboeva G., Isroilova N., Rakhmonova M. A COMPARATIVE ANALYSIS OF FLAX FIBRE FOR INDUSTRIAL APPLICATIONS //Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods. – 2024. – T. 2. – №. 10. – C. 11-16.
- [6] Tursumatova S., Tursunov D., Isroilova N. Research on the Production of Special Clothing for Car Repair Workers, Taking into Account Human Ergonomic Characteristics //Eurasian Research Bulletin. – 2023. – T. 17. – C. 204-209.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

- [7] Isroilova N. ANALYTICAL STUDY AND FORMATION OF THE ASSORTMENT OF WOMEN'S LIGHTWEIGHT CLOTHING //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – T. 3. – №. 6. – C. 445-451.
- [8] Isroilova N. RESEARCH ON THE PRODUCTION OF MEDICAL SUITS BASED ON FLAX FIBER FABRICS //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – T. 3. – №. 6. – C. 405-409.
- [9]. Mamatkulova, S., Tursumatova, S., Turdiyev, M., Abdurakhimova, M., Abdullayev, M., & Berdiyeva, R. (2024). Research of materials for clothing in the production of various sewing products. In E3S Web of Conferences (Vol. 538, p. 04003). EDP Sciences.
- [10]. Sodiqovna, A. M., & Abduqodirovna, B. R. N. (2022). NOTIPAVIY QOMATLI AYYOLLARNING O'LCHAMLARI VA TANA TURLARINING FARQLANISHI. Science and innovation, 1(A3), 284-288.
- [11]. Mamatkulova, S., Berdyeva, R., Obidova, I., Khoshimova, M., Rakhmonova, M., & Mominov, B. (2024). The significance of creating embroidery patterns from art decoration techniques in the field of sewing-knitting. In E3S Web of Conferences (Vol. 538, p. 04002). EDP Sciences.
- [12]. Xalilova, D., Berdiyeva, R. N., & Raxmonova, M. (2024). ANDOZALARNI TEXNIK KO 'PAYTIRISHNING ASOSIY PRINSIPLARI VA USULLARI. Journal of science-innovative research in Uzbekistan, 2(10), 195-200.
- [13]. Berdiyeva, R. N., Xaydarova, I., & Xalilova, D. (2024). TO 'QUV-TRIKOTAJ MAHSULOTLARI ASSORTIMENTLARI TAHLILI. Journal of science-innovative research in Uzbekistan, 2(10), 201-206.
- [14] Tursunova K. -METHODS OF MOIST-HEAT TREATMENT OF CLOTHES AND ANALYSIS OF THE EQUIPMENT USED IN THEM //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – T. 3. – №. 6. – C. 499-503.
- [15] Ilyosjon o'g' G. A. et al. AYOLLAR PLASHINING MASHHUR BRENDLAR BO 'YICHA TAHLILI //IZLANUVCHI. – 2025. – T. 1. – №. 6. – C. 191-196.
- [16] bNazarova M., Kayumov J., Tursunova K. Development of heating coats in Uzbekistan on the basis of analysis of the technologies of local wool fibers processing in small enterprises //PROBLEMS IN THE TEXTILE AND LIGHT INDUSTRY IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF SCIENCE AND INDUSTRY AND WAYS TO SOLVE THEM:(PTLICISIWS-2022). – 2023. – T. 2789. – №. 1. – C. 040005.